

TUDOMÁNYETIKAI
KÓDEX



MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

Tudományetikai kódex

Tudományetikai kódex



Magyar Tudományos Akadémia
Budapest, 2010

A Tudományetikai kódexet és a Memorandumot a Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlése 25/2010. (V. 4.) számú határozatával fogadta el. A Tudományetikai Bizottság Ügyrendjét és a Tudományetikai Bizottság döntése elleni jogorvoslati eljárásról szóló dokumentumot a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége az 50/2010. (X. 26.) számú határozával fogadta el.

Felelős szerkesztő:
Fésüs László
az MTA Tudományetikai Bizottság elnöke

Borító és grafikai tervezés

a u r i
g r a f i k a

ISBN 978-963-508-604-7

© Magyar Tudományos Akadémia

Kiadja: Magyar Tudományos Akadémia
Nyomdai munkák: Akaprint Kft.

Tartalom

MÉG BIZONYOSABBAN...	7
MEMORANDUM. A TUDOMÁNYOS KUTATÁS ERKÖLCSI ÉS ETIKAI KÉRDÉSEI	9
Bevezetés	11
A tudományos kutatás autonómiája és a kutatók kötelezettségei	12
A tudományos kutatás erkölcsi önszabályozása	13
A kutatásetikai normák megsértésének veszélyei	15
A Magyar Tudományos Akadémia kutatásetikai szerepe	16
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYETIKAI KÓDEXE	19
Preambulum	21
1. A Tudományetikai kódex hatálya	22
2. A tudományos kutatás erkölcsi és etikai alapelvei	23
3. A tudományos kutatás végzése	25
4. A tudományos eredmények közzlése	28
5. A kutatási etika sérelme	31
6. Eljárás az etikai szabályok megsértésének gyanúja esetén	35

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYETIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÜGYRENDJE	41
1. A Tudományetikai Bizottság jogállása	43
2. A TeB feladata és hatásköre	43
3. A TeB tagjai és tisztségviselői	45
4. A TeB működése	46
5. Eljárás egyedi ügyekben	48
6. Vegyes rendelkezések	57
7. Záró rendelkezések	57
A TUDOMÁNYETIKAI BIZOTTSÁG DÖNTÉSE ELLENI JOGORVOSLATI ELJÁRÁSRÓL	59

MÉG BIZONYOSABBAN...

*„úgy hogy ha már a múltban, az anyagi erő korában is
győzött a lelki felsőbbségnek hatalma,
alig lehet bizonyosb,
miszerint annak ezentúl még könnyebben
s még bizonyosabban kell uralkodnia mindenén.
Ne keressük ennekokáért mentönket sehol is egyebütt,
mint saját (...) erényeinkben s lelki felsőbbségünkben.”*

(Széchenyi István)

Az erkölcsös tudás a tiszta gondolat és a műveltség alapja. Az etikus tudomány pedig ennek a tudásnak a rendszere; rend, amelyet közösen vallott és megküzdött emberi értékek vállalása és képvisellete tart fenn.

Az etika nem elkülöníthető dimenziója, hanem valóságos tere és érvénye a tudományos működésnek. Rendező elv, amely lehetővé teszi a tudomány célkitűzéseinek és eredményeinek összecsengését, egybehangzását a természet és ember iránti alázattal, a megismerő szolgálattal.

Az etikai kódex tehát nem vívmány, jelenség vagy termék, hanem a mértékadás és a szabályok kijelölésének gesztusa ott, ahol kutatás és kutató, tudós és tudomány, tudás és ember, közösség és természet találkoznak, egymást formálva, alakítva, változtatva hatnak.

A tudomány etikai kódexe a kutatás értékviszonyairól is szól: olyan eredmény, amely a tudomány eredményeinek értékszemléletéhez is hozzájárul. Felhívja a figyelmet arra, hogy a tudományos céloknak el-

sősorban nem a verseny, hanem a közös értékek és érdekek szellemében kell megfoganniuk. Megvilágítja, hogy a tudományos előmenetel kényszerei nem mehetnek az erkölcsös tudás eszményének rovására. Kiemeli, hogy csak az etikus tudomány teremthet alapot és mutathat példát a közállapotok javítására, a közérdek képviselőjére, a jövő felelős vállalására.

Az MTA Etikai Kódexével a tudományos függetlenség, feddhetetlenség és hitelesség megőrzésének fórumát kívánjuk megteremteni. Olyan vonatkoztatási pontot, mértékadó helyet, amelyből kiindulva a tudós törekvés helyes irányt vehet, amelynek szellemében a kutatói célkitűzés értékörző, amelynek értelmében minden eredmény értékteremtő lehet; érvényes az egyetemes emberi tudományban és kultúrában egyaránt.

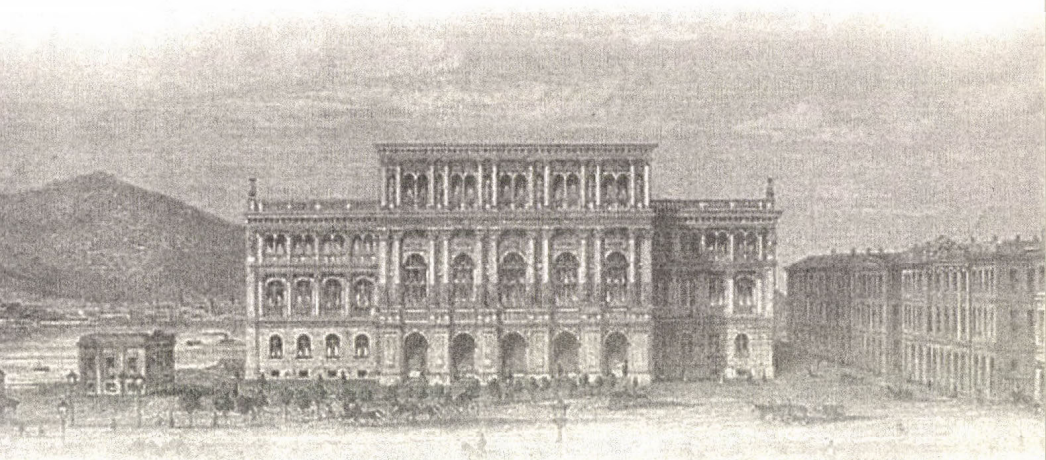
Az Etikai Kódex a megítéléshez alapot, a döntésekhez súlyt, az elhatározásokhoz felhatalmazást törekszik nyújtani. Mégis, elsősorban nem szabálygyűjtemény: sokkal inkább az erkölcsös és etikus tudományosság érvényesítésének kifejeződése és intézményesült gondolkodásmódja.

Ebben az értelemben jelentőségét sem lehet csupán meglétével mérni: sokkal inkább azzal a remélhető mintaadó erővel, amellyel más intézmények hasonló szándékaira, törekvéseire és elköteleződéseire hathat.

Budapest, 2010. november 22.

Pálinkás József
az MTA elnöke

MEMORANDUM
A TUDOMÁNYOS KUTATÁS
ERKÖLCSI ÉS ETIKAI
KÉRDÉSEI



Bevezetés

A tudományos kutatás hajtóereje a természetes emberi tudásszomj, annak vágya, hogy megismerjük a fizikai, a biológiai és a társadalmi világot, az emberi elmét és termékeit. A tudomány maga az a rendszerezett tudás, amelyet megfigyelésekkel, kísérletezéssel, vizsgálódással és véleményalkotással szerzünk. A tudományos kutatás célja a tanulmányozandó tárgy, jelenség természetének és alapelveinek megismerése, a kutatási eredmények nyilvánosságra hozatala.

A tudományos kutatás rendkívül szétágazó, sokféle, és nem írható le egyetlen tényszerű vagy normatív definícióval. Noha módszereiket és hagyományait tekintve a tudományos kutatások eltérhetnek egymástól, minden tudományos kutatás közös megkülönböztető jegye, hogy érvelésen és bizonyítékokon nyugszik, a természet vagy az emberi tevékenység és termékeinek a megfigyelésén, cselekvésen és a létrehozott eredményeken alapszik.

A tudományos kutatás olyan tevékenység, amelyet egyének végeznek, de nem izoláltan, hanem más kutatókkal kölcsönhatásban vagy együttműködésben. Érvelési módjában és eljárásaiban a tudomány nem kötődik nemzeti határokhoz. A tudományos közösség határozza meg a kutatás megfelelő módszertanát, és igazolja eredményeit. Ebből következik, hogy a tudományos kutatás akkor képes hozzájárulni az emberi tudáshoz, ha eredményei mások számára is hozzáférhetővé válnak, hogy valóságértékük nagy biztonsággal megítélhető legyen.

A dokumentumot a Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlése a 25/2010. (V. 4.) számú határozatával elfogadta.

A tudományos kutatás autonómiája és a kutatók kötelezettségei

A tudományos kutatásnak függetlennek, elfogulatlan-nak és autonómnak kell lennie. Ennek megvalósulását sokszor nehezíthetik vagy éppen meg is akadályozhatják erős személyiségek vagy intézmények, politikai nyomás, gazdasági vagy pénzügyi érdekek. A kutató-nak kellő szabadsággal kell rendelkeznie, hogy a saját maga által kialakított, a valóság megismerését szolgáló és a közjót szem előtt tartó szabályokhoz és kritériumokhoz tarthassa magát. Ugyanakkor világosan kell látni, hogy a kutató-nak azzal a céllal kell végeznie a munkáját, hogy értéket teremtsen: feltételezései, kutatási kiindulópontja, a kutatás tárgyának megválasztása, az adatok gyűjtésének módja, továbbá eredményeinek, felfedezéseinek hatása a társadalomra – összefüggnek azokkal az erkölcsi, etikai és társadalmi kapcsolatokkal, amelyekben a tudomány előre halad.

A magyar tudomány intézményei jogilag és erkölcsi-leg is megkérdőjelezhetetlen működésre törekszenek. Ezért a tudomány minden művelőjétől megkövetelik a hatályos jogszabályok betartását, az emberi méltóság, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok feltétlen tiszteletét, továbbá a magas szintű szakmai felkészültségű, felelősségteljes munkát.

A tudományos kutatás erkölcsi önszabályozása

A tudomány etikai és társadalmi kapcsolata a tudomány művelőjének erkölcsi és társadalmi felelősségét emeli ki. Ennek kapcsán különbséget kell tenni a tudomány és a társadalom kapcsolatával foglalkozó, illetve a tudományos kutatás erkölcsi szabályait érintő kérdések között. Az előbbi a kutatás általános etikai és társadalmi összefüggéseit, az utóbbi pedig a kutatással kapcsolatos viselkedési normákat hangsúlyozza. E két kérdés között azonban nem lehet éles határvonalat húzni: a kutatómunkával kapcsolatos viselkedési normasértés némely formája komoly károkat okozhat embertársainknak, veszélyeztetve egészségüket vagy jólétüket, ezért erkölcs-telen a szó tágabb értelmében is.

Amikor a tudományt szélesebb etikai és társadalmi összefüggéseiben vizsgáljuk, számos etikai kérdés merül fel. Ilyenek például:

- A kutatni kívánt tárgy megválasztása kapcsán: érdemes-e az kutatásra egyáltalán?
- Milyen következményei lehetnek a kutatás eredményeinek az egyes emberre és a társadalomra nézve?
- Vajon korlátozható-e a kutatás etikai vagy társadalmi alapon; kényszeríthető-e a tudomány arra, hogy önkorlátozást tanúsítson, amennyiben kutatásai eredményeképpen kárt okozhat az embereknek, káros kihatásai lehetnek az állatvilágra, a társadalomra, a természetre nézve?
- Mi a teendő, ha a kutatás következményei konfliktusba kerülnek alapvető emberi értékekkel

(méltóság, autonómia, szabadság, egyenlőség, a kizsákmányolás tilalma); avagy valószínűsíthető, hogy a tudományos kutatás eredményét fel lehet használni az emberiség ellen?

- Vajon a kutatás kellően független tud-e maradni a csoportérdekektől, nem áll-e fenn annak veszélye, hogy a kutatóhely túlságosan is függővé válik a kutatást szponzorálók befolyásától?
- A kutató eléggé védeni tudja-e magát kutatási eredményei szelektív felhasználásától, félremagyarázásaitól, avagy felfedezései elfogadhatatlan hasznosításától.

A tudományos kutatás etikai önszabályozásakor azonban elsősorban nem az imént felsoroltakkal, hanem olyan kérdésekkel szükséges foglalkozni, amelyek a kutatómunka végzése során követendő erkölcsi normákra vonatkoznak. A megnövekedett adminisztratív feladatok, az időhiány, a pénzügyi megszorítások, a verseny által kiváltott feszültségek, az emberi gyarlóság, a társadalmi változások mind olyan tényezők, amelyek megnövelik a kísértést arra, hogy a kutató gyors tudományos sikert érjen el megkérdőjelezhető és nem elfogadható eszközökkel, vagy több figyelmet próbáljon magának szerezni a megérdemelnél. Ezért szükséges, hogy tudományetikai kódexben rögzített szabályok szabjanak határokat az ilyen törekvéseknek, annak érdekében, hogy a tudományos kutatás erkölcsös és hiteles maradjon.

A kutatásetikai normák megsértésének veszélyei

A kutatási etikába ütköző kutatói viselkedés ártalmas a tudományra magára, mert hamis támpontokat adhat más kutatók számára, így pedig végül folytatólagos megtevesztést eredményezhet. Ha például versenykénszerben befolyásos vezető kutató igazolt eredményként mutat be tételes állítást, amit a szakma megcáfol, de a hamis állítást szerzője továbbra is fenntartja és propagálja, akkor ez hosszú évekre visszavetheti az adott kutatási terület fejlődését.

A kutatási etikába ütköző viselkedés sérelmes lehet a társadalom számára is: a csalárd kutatás eredményezheti például veszélyes gyógyszerek vagy más ipari termékek kereskedelmi forgalomba hozatalát. Továbbá, ha a tudománypolitika vagy a törvényhozás csalárd kutatási eredményeken alapul, annak ártalmas következményei beláthatatlanok.

További káros hatás lehet, hogy a nyilvánosság tudományba vetett bizalma megrendül, holott a tudománynak mindenkor a tájékozódás és a döntéselőkészítés megbízható forrásának kell lennie.

Végül a kutatási etikába ütköző viselkedés ártalmas magára a kutatóra is, mert a kutatói közösség az ilyen kutatót előbb-utóbb kiveti magából.

Mindennek ellenére tapasztalható azonban, hogy a kutatási etikába ütköző viselkedés terjedőben van. A tudománymetria térhódítása miatti publikációs kényszer, a különféle értékelési szempontok, praktikák és a tudósok életpályáját szabályozó számszerűsített rendszerek, az üzlet, az egyre keményebb verseny a forrásokért, az internet nyújtotta lehetőségek – mind hoz-

zájárulnak ehhez a sajnálatos jelenséghez. A kutatási etikába ütköző viselkedés jelenthet etikai vétséget és jelenthet jogi vétséget. Etikai vétség az, amely jogi eszközzel nem, csak erkölcsi és etikai alapon bírálható és büntethető. Jogsértés pedig az, ami a jog eszközeivel bírálható el és büntethető. Az erkölcsi büntetés formája a nyilvánosság. A súlyos etikai vétség és a jogi vétség között gyakran nincs éles határ, ilyenkor nem könnyű a vétség kategóriába sorolása.

A Magyar Tudományos Akadémia kutatásetikai szerepe

A Magyar Tudományos Akadémia törvényi kötelezettségeiből kiindulva felelősséget vállal a hazai tudományos kutatások erkölcsösségének és hitelességének megőrzéséért. Ennek értelmében

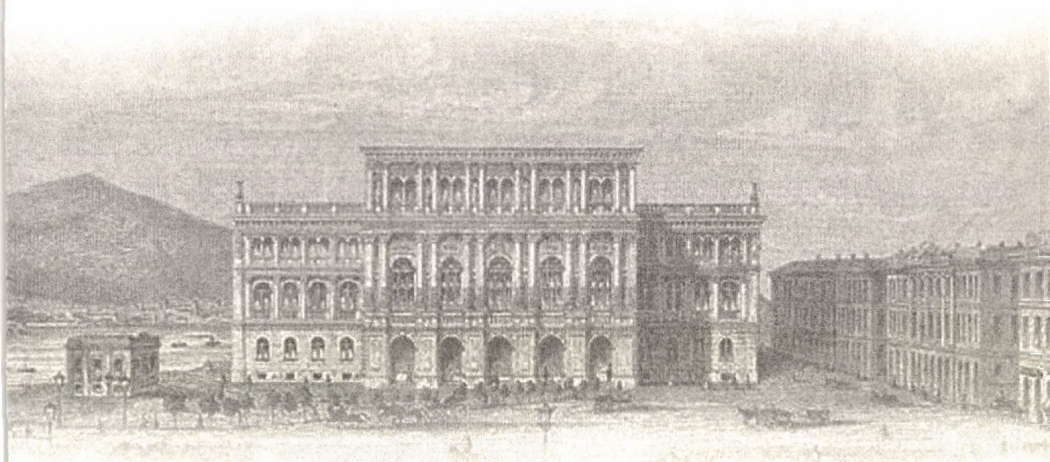
- megalkotja és folyamatosan gondozza Tudományetikai kódexét és működteti Tudományetikai Bizottságát;
- kívánatosnak tartja, hogy a Tudományetikai kódexet önmagukra nézve mindazok kötelező érvényűnek tekintsék és betartsák, akik tudományos tevékenységükkel hazai és/vagy nemzetközi tudományos feladatok megoldásában részt vesznek;
- kiemelkedően fontosnak tartja, hogy a kutatással foglalkozó intézmények és intézetek vezetői elkötelezettek és személyükben példaadók legyenek a tudományos kutatás feddhetetlenségének megőrzésében és erősítésében;

- felhívja az összes, hazánkban működő kutatási szervezetet, hogy hozzanak létre kutatásetikai testületeket, amelyek ezen tudományetikai kódex, vagy ezzel összhangban lévő, saját tudományetikai szabályok alapján örökadjenek a tudományos kutatás feddhetetlenségén;
- alapvető követelménynek tartja az emberi kutatásokra és az állatkísérletekre vonatkozó hazai jogszabályok és nemzetközi normák, etikai előírások mindenkor betartását;
- elengedhetetlennek tartja, hogy a közép- és felsőoktatásban, különösen pedig a doktorképzésben rendszeresen kerüljön sor tudományetikai ismeretek oktatására, a követendő elvek és gyakorlat folyamatos megismertetésére;
- felhatalmazza Tudományetikai Bizottságát, hogy felkérésre járjon el minden olyan esetben, amely sérti vagy veszélyezteti a tudományos kutatás feddhetetlenségét, illetve tudományetikai vétség gyanúját kelti. Ebben a minőségében a Tudományetikai Bizottság fellebbezési fórum lehet a kutatóintézetek, felsőoktatási és más intézmények, szervezetek kutatásetikai bizottságaiban született döntések kifogásolása esetében.

Budapest, 2010. május 4.

A Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlése

A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
TUDOMÁNYETIKAI KÓDEXE



PREAMBULUM

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény (MTAtv) 3. § (1) bek. g) pontja („örködik a tudományos közélet tisztaságán, a tudományos kutatás és a tudományos véleménynyilvánítás szabadságán”) alapján, továbbá a nemzetközi tudományos világban jelentkező ilyen törekvésekkel összhangban a jelen Tudományetikai kódex meghatározza a tudományos kutatást végzők által követendő erkölcsi és etikai alapelveket, leírja azokat az ajánlott eljárásokat és szabályokat, amelyek a tudományos kutatás végzésére vonatkoznak, és ismerteti azokat az eseteket és az eljárási módokat, amikor a kutatási etika sérül. Célja továbbá folyamatosan emlékeztetni a kutatókat, a kutatással foglalkozó intézményeket és a kutatást támogató szervezeteket a tudományos kutatás feddhetlensége és hitelessége fenntartásában fennálló felelősségükre.

A tudományetikai elvek, illetve sérelmük tilalma alapvető és univerzális szabályok, amelyek egyetemes erkölcsi elvekből vezethetők le. Ezért ezeknek a Tudományetikai kódexbe történő beemelése diszciplináris, kulturális és regionális kompromisszumok nélkül történt.

A Tudományetikai kódex nem törvény, nem jogi norma, hanem a tudományos kutatói világ erkölcsi önszabályozásának eszköze. A tudományt művelők alap-

A dokumentumot a Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlése a 25/2010. (V. 4.) számú határozatával elfogadta.

vető felelőssége, hogy megfogalmazzák az erkölcsös kutatói munka végzésére vonatkozó alapelveket, meghatározzák az elfogadható kutatói viselkedés kritériumait, továbbá hogy eljárjanak azokban az esetekben, amikor fennáll a veszélye annak, hogy sérülnek a tudományos kutatás erkölcsi alapelvei, amikor etikai vétéség gyanúja merül fel.

A Tudományetikai kódex készítése során kiindulópontként a European Science Foundation és az All European Academies¹ 2009-ben, több más korábbi dokumentum alapján megszületett „Code of Conduct for Scientific Integrity”² ajánlásai szolgáltak.

1. A Tudományetikai kódex hatálya

A Tudományetikai kódex hatálya kötelezően kiterjed a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) valamennyi köztestületi tagjára, kutatóintézeteiben foglalkoztatottakra, az MTA támogatott kutatócsoportjainak kutatóira, a Bolyai János kutatási ösztöndíjban részesülőkre, ezen ösztöndíj elnyeréséért folyó eljárásra és az abban résztvevő valamennyi személyre, az MTA által kiírt pályázatokon résztvevő személyekre és ezen pályázatokkal kapcsolatos eljárásban közreműködő személyekre, az MTA Tudományetikai Bizottságánál lefolytatott eljárásokra, továbbá az MTA doktora címért folyó eljárásra és az abban résztvevő valamennyi személyre, valamint az MTA által szakmai munkásságukért elis-

¹ www.alllea.org

² <http://www.mta.hu/index.php?id=1043>

merésben részesült személyekre (a továbbiakban: tudományos kutatók). Mindezekén túl az MTA minden egyéb, a tudomány művelését feladatának tekintő intézmény és szervezet számára javasolja jelen etikai kódex általános érvényű alkalmazását. Az egyes tudományos és oktatási intézmények – az MTA Tudományetikai kódexét figyelembe véve – saját etikai kódexet is készíthetnek.

2. A tudományos kutatás erkölcsi és etikai alapelvei³

A tudományos kutatás legfontosabb erkölcsi szabályai, amelyeket a tudományos kutató magára nézve kötelezőnek, a külvilág felé pedig képviselendőnek tart, az alábbi fogalmakkal írhatók le:

2.1. Tisztetség a tudományos célok és a kutatási szándékok ismertetésében, a tudományos módszerek, eljárás módok és megalapozott értelmezések szabatos bemutatásában, továbbá az eredmények alkalmazásában rejlő lehetőségek, veszélyek és jogosnak tekinthető igények világossá tételében.

2.2. Megbízhatóság a kutatás végzésében, az adatok rögzítésében és tárolásában, továbbá az adatok közlésében. A gondatlanság és a figyelmetlenség kiküszöbölése. Teljes körű beszámolás a kutatás kivitelezéséről és eredményeiről.

3 Az angolszász szakirodalom használja a „scientific integrity” kifejezést. Mivel a magyar nyelvben a tudományos integritás nem általánosan elfogadott kifejezés, ebben a dokumentumban csak korlátozottan használjuk.

2.3. *Objektivitás*: az értelmezések és a következtetések levonása kizárólag tényeken vagy elfogulatlan és logikus bizonyításon alapulhat, valamint olyan adatokon, amelyek helyessége legalább elméleti szinten ellenőrizhető.

2.4. *Pártatlanság és függetlenség* bármely érdekelt féltől vagy csoportérdektől, ideológiai vagy politikai nyomásyakorlólóktól, gazdasági vagy pénzügyi befolyástól.

2.5. *Nyitottság* az eredmények más kutatókkal történő megbeszélésekor és az eredmények publikálása során, hozzájárulva a közös tudáskincs gyarapításához. A nyitottság feltételezi a tudományos közleményben közzétett eredményeket alátámasztó adatok nyilvánosságát és hozzáférhetőségét minden érdeklődő kutató és a közvélemény számára. Ezt az alapelvet indokolt esetben korlátozhatják a kutatás jellegéből adódó speciális szempontok (iparjogvédelem, személyiségi jogok védelme stb.). Korlátozott a nyitottság a folyamatban lévő kutatások során is.

2.6. *Gondosság* a kutatásban résztvevőket és annak tárgyait illetően, legyenek azok emberek, kísérleti állatok, a környezet vagy a kultúra termékei. Az embereken és állatokon végzett vizsgálatok mindig a többnyire jogszabályokban is rögzített eljárásokon, tiszteleten és figyelmességen kell hogy alapuljanak.

2.7. *Elfogulatlanság* a mások munkájának bemutatásában, a referenciák megadásában. A kutató kollégák szakmai integritását tiszteletben kell tartani, eredményeiket becsületesen kell kezelni.

2.8. *Felelősség* az eljövendő tudományos nemzedékek iránt: A fiatal kutatók irányítása, oktatása

különös figyelmet és az etikai normák közvetítését és fokozott tiszteletben tartását követeli meg.

2.9. *Önzetlen* és elfogulatlan részvétel a tudományos közéletben: a bírálati folyamatokban, a tudományos testületek és a bizottságok munkájában.

3. A tudományos kutatás végzése

3.1. A kutatási program tervezése

3.1.1. A kutatás céljainak meghatározása

A tudományos kutatás szabadsága elvének érvényessége nem jelenti azt, hogy a konkrét kutatási program tervezésének nincsenek korlátai. Ilyenek különösen etikailag megkérdőjelezhető kutatási célok és módszerek esetén vetődnek fel, illetve akkor, ha a tervezett kutatás veszélyeztetheti, károsíthatja az egyént, a társadalmat vagy a környezetet.

3.1.2. A kutatás erkölcsössége és minősége

A kutatás erkölcsössége és minősége feltételezi az önkritikus és etikus megítélést mind a kutató, mind a tudományos közösség részéről. Különösen fontos, hogy ne fogalmazódjanak meg irreális célok az adott kutatási téma kapcsán, és a kutató ne keltsen megalapozatlan várakozásokat. Szükséges mérlegelni a problémafelvetés eredetiségét, az előzetes adatokat, a szükséges anyagi és egyéb körülményeket. Ne a gyors eredményre törekvés és a minél nagyobb számú publikáció születése határozza meg a kutatást.

3.1.3. A kutatási terv dokumentációja

A kutatási tervet a kutatást finanszírozó által megszabott formában kell rögzíteni. A kutatási terv általában tartalmazza azt, hogy ki a felelős a kutatási programért, mi a résztvevők szerepe, mi a kutatás finanszírozásának a módja és a forrása, és hogyan kell az adatokat és az egyes kísérleti dokumentációkat kezelni.

3.1.4. Összeférhetlenség tisztázása és rögzítése

A kutatás támogatóinak és a külső finanszírozóknak is el kell fogadniuk, hogy a kutató befolyásolás nélkül végzi munkáját. Ha azonban valamilyen különleges ok miatt mégis befolyásolják a kutatást, egyértelműen tisztázni kell, hogy milyen körülmények között és milyen mértékig van meg ehhez a joguk – a tervezés, a megvalósítás, valamint az adatok áttekinthetése és publikálása során. Ezeket az egyezségeket előzetesen írásban kell rögzíteni, és hozzáférhetővé kell tenni az adott intézmény vagy szervezet vezetése vagy az illetékes etikai bizottság számára.

A kutatási programban résztvevőknek világossá kell tenniük az illetékes hatóságok és az ilyen joggal felruházottak számára a pénzügyi vagy egyéb elkötelezettségüket, amennyiben ez bármilyen formában összeférhetlenséget jelenthet a kutatás során.

Személyes érdek vagy elfogultság nem befolyásolhatja a kutatást, annak objektivitását, következtetéseit vagy publikációját.

3.1.5. Szabadalmak mérlegelése

Amennyiben szabadalmi bejelentés lehetősége vagy mérlegelése is felmerül, úgy a szükséges jogokat és

kötelezettségeket időben tisztázni kell a résztvevő személyek és intézmények, valamint a kutatást támogatók közötti, lehetőleg írásos megállapodás formájában.

3.2. A kutatási program megvalósítása

3.2.1. Az adatok és egyéb kutatási anyagok dokumentálása

A kísérletes és megfigyelést végző tudományok esetében az adatokat pontosan kell dokumentálni annak érdekében, hogy a kutatást ellenőrizni lehessen. Az adatokat és a kutatás során megszületett egyéb dokumentációs anyagokat, mind az elektronikus adathordozókon lévőket, mind pedig a papíralapúakat, úgy kell tárolni, hogy károsodásuk, elvesztésük vagy manipulálásuk ne fordulhasson elő. Ha adatvesztés történik, azt külön dokumentálni kell.

A kutatási program lezárása után a program vezetője felelős azért, hogy a program befejezése után az adatokat és dokumentációs anyagokat az adott területen elvárt és megszokott ideig tárolják Szintén ő felelős azért, hogy védelmük és tartósságuk biztosítva legyen.

3.2.2. A kutatási programra vonatkozó információk átadása

A kutatási munkacsoporton belül a kutatással kapcsolatos információk szabad áramlását biztosítani kell. A kutatási program végrehajtása során minden résztvevőnek tudomással kell rendelkeznie arról, hogy a kutatásról mi közölhető a munkacsoporthoz nem tartozókkal.

A kutatási program befejezése után az adatokat és az egyéb dokumentációs anyagokat, amelyek ahhoz

szükségesek, hogy az ott szerzett adatok ellenőrizhetőek és ismételhetőek legyenek, vagy hogy a program folytatódjon, ezen célok érdekében hozzáférhetővé kell tenni.

4. A tudományos eredmények közlése

Az elsődleges fórum, amelyen a kutató az eredményeiről számot ad, és azokat nyilvánosságra hozza, az adott tudományterületen elfogadott formájú, független szakértői véleményező eljárás alapján létrejövő tudományos közlemény (publikáció).

4.1. A tudományos közlemény

Tudományos közleménynek csak az tekinthető, amely elismert, nyomtatásban vagy elektronikusan megjelenő, független szerkesztőbizottsággal rendelkező tudományos folyóiratban vagy könyvben jelenik meg. A tudományos eredményt, a publikálást megelőzően el lehet helyezni nemzetközileg ismert archívumban, de ez nem tekinthető tudományos közleménynek. Etikai vétéséget követ el az, aki tudományos közleményként tüntet fel nem tudományos művet (ismeretterjesztő cikket, nem szakmai kiadványban megjelent közleményt, oktatási segédanyagot stb.).

4.2. Teljesség és elfogulatlanság

Az eredményeket elfogulatlanul és teljességükben kell publikálni. A közleményben meg kell adni a kísérletekben és vizsgálatokban alkalmazott módszerek leírását, illetőleg azok megfelelő irodalmi hivatkozását, közölni kell a kísérleti adatok hibáját, illetve az alkal-

mazott módszerek korlátait. A közleményben fel kell hívni a figyelmet a kísérletek során jelentkező esetleges veszélyekre. Nem engedhető meg az adatok önkényes szelektálása, nem szabad elhallgatni a következtetésekkel összhangban nem álló eredményeket.

4.3. Megfelelő idézés

Törekedni kell a kutatás lényegi előzményeinek minél szélesebb körű és a vitatott kérdéseket tartalmazó tudományos közlemények lehetőleg teljes körű idézésére. Etikai vétség az, ha valaki hiányos idézéssel magának tulajdonítja mások ötletét, módszerét vagy adatát.

4.4. A közlemény szerzője

4.4.1.

Szerzőként kell szerepeltetni azt a személyt, aki tudományos munkáján keresztül jelentős hozzájárulást adott a kísérletek tervezéséhez, megvalósításához, az eredmények értékeléséhez és ellenőrzéséhez. Az intézményben, intézetben betöltött pozíció vagy a kutatás finanszírozásában betöltött szerep önmagában nem indokolja, hogy valaki a publikáció szerzőjeként legyen feltüntetve. Tiszteletbeli szerzőség nem engedhető meg.

4.4.2.

Több szerző, és lényegesen különböző kísérleti eljárások eredményeinek bemutatása esetén törekedni kell arra, hogy egyértelműen kitűnjék, az egyes szerzőknek mi volt a hozzájárulásuk.

4.4.3.

A levelező szerző(k), megjelölés csak a többi szerző egyetértésével történhet. Ilyen minőségben csak az

szerepelhet, aki a dolgozat megírásában meghatározó vagy koordináló szerepet játszott.

4.4.4.

Nem helyes gyakorlat konkrét kutatási eredmény különböző önálló publikációkban való szerepeltetése pusztán azért, hogy a kutató cikkeinek száma gyarapodjon. Kivételt képeznek azok az esetek, amikor az eredeti cikk idegen nyelven látott napvilágot. Ilyenkor – a szerzői jogok tiszteletben tartása mellett – a magyar nyelvű változat publikálása is kívánatos a kutatási eredményeknek a széles hazai szakmai körök számára való hozzáférése és a honi tudományos-szakmai nyelv ápolása céljából. Szintén kivétel lehet konkrét szakmai területeken az utánközlés elfogadott gyakorlata.

4.5. Helyesbítés

Amennyiben a kutatómunka során kiderül, hogy egy korábban már közölt saját adat vagy következtetés hibás, illetve téves, a szerzőknek ezt, lehetőleg az eredeti dolgozatot közlő folyóiratban haladéktalanul nyilvánosságra kell hozniuk. Több szerzős publikáció esetén a helyesbítés kezdeményezése az első szerző kötelessége. Helyesbítés során, különösen a szerzők nevének feltüntetésekor, kerülni kell, hogy bárkire indokolatlanul tudományetikailag kifogásolható magatartás vádjá háruljon. Ha a helyesbítő közleményben az eredeti közlemény szerzői közül valaki nem szerepel, akkor feltétlenül jelezni kell ennek okát.

5. A kutatási etika sérelme

5.1. A kutatásetikai normák megsértésének súlyos formái

A tudományos ethosz megsértésének legsúlyosabb formái a koholmány, a hamisítás, a plágium és a személyes befolyásolás. E vétségek súrolják a jogsértés határát, és csak a vétség elbírálásakor állapítható meg, hogy túlmutat-e az etikai vétség határán, ezért jogsértésként kell-e kezelni.

5.1.1.

Koholmány a minden alapot nélkülöző „eredmények” közlése.

5.1.2.

Hamisítás az adatok vagy eredmények manipulálása, megváltoztatása vagy szándékos elhallgatása. A hamis adatok közlése is etikai vétségnek minősül.

5.1.3.

Plágium a mások ötleteinek, tudományos eredményeinek, szavainak, szövegeinek átvétele és sajátként való feltüntetése. A súlyos vétségek közül legkönnyebben a plágium érhető tetten. A tudományos közleményeket ugyanis, az azokban előforduló új gondolatokat, szemléltető anyagokat bírósági úton érvényesíthető szerzői jog védi. Ez a védelem azonban nem teljes körű, mindezek plágium tárgyává is válhatnak anélkül, hogy egyértelműen bizonyítható lenne a jogsértés. Ilyenkor az etikai szabályok nyújthatnak támpontot az eligazodásra, illetve védelmet a szerzőnek.

A plágium elsősorban az érintett tudományos kutató számára és nem annyira magára a tudományra nézve sérelmes. A nyitottság azonban egyike a tudományos kutatás erkölcsi alapelveinek, amely szerint a tudomány fejlődése a tudósok közötti nyílt kommunikáción és vitán nyugszik. Ha a tudósok ettől a kommunikációtól elzárkóznának, tartva attól, hogy nem ismerik el őket mint ötletgazdákat, akkor ennek maga a tudomány is kárát látja.

A plágium minősített esete, amikor kiadvány szerkesztője vagy bírálója a publikálásra benyújtott dolgozat új gondolatait vagy kísérleti eredményeit kisajátítja, akár csak közvetetten is, egyebek között annak harmadik fél részére történő átadásával.

5.1.4.

A személyes befolyásolás a személyek méltóságát sértő széles körű befolyásolási kísérlet, amely könnyen átmehet jogsértésbe. Irányulhat a befolyásoló érdekében történő előnyös állásfoglalás kikényszerítésére, de harmadik személyre vonatkozó előnytelen döntés meghozatalára is. Felmerülhet ellenszolgáltatás kérése vagy bármilyen alku esete is. Ide sorolható a kutatóval függelmi viszonyban lévők megfélemlítése, a kutatás szabadságának indokolatlan korlátozása, a hátrányos megkülönböztetés valamilyen formája. A személyes befolyásolás etikai vétsége – a körülményektől függően – átcsaphat bűncselekménynek minősülő cselekményekbe, így zsarolásba vagy rágalalmazásba.

Személyes befolyásolásnak minősül továbbá az előzőekben említett etikai szabályok megszegésének valamely külső kényszer hatására történő eltérése vagy elhallgatása is, továbbá a panaszos elleni megtorlás.

E körbe sorolható még a hivatkozások számának személyes presszióval történő növelésének kísérlete is.

A magyar tudományos közgondolkodás a személyes befolyásolás jellegű vétségeket súlyosan elítéli, és több helyütt norma szintjén tiltja.

5.2. Egyéb erkölcsileg kifogásolható viselkedési formák és gyakorlatok

A súlyos etikai vétségek mellett az erkölcsileg kifogásolható viselkedési formák és kutatási gyakorlatok számos egyéb formája is figyelmet érdemel. Ezek szintén alááshatják az emberek tudományba vetett bizalmát. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül a következők emelhetők ki:

5.2.1. A társadalmi konszenzus, illetve jogszabályok megsértése

Ide tartozik például a környezetre ártalmas kutatási tevékenység végzése. Etikailag is elfogadhatatlan az érvényben lévő kutatással kapcsolatos törvények és egyéb jogszabályok (például az embereken végzett vizsgálatokra vagy az állatkísérletekre vonatkozó) megszegése.

5.2.2. Személyiségi jogok megsértése

Ide sorolható a tudományos vizsgálatba kísérleti alanyként bevont személyek méltóságának és szabadságának megsértése, a vizsgálattal kapcsolatos kockázatokról történő tájékoztatás elmulasztása, a hiányos tájékoztatás, vagy a titoktartási kötelezettség megsértése.

5.2.3. Adatok helytelen kezelése

Ilyenként említhető adatok más kutatók részére történő átadásának a megtagadása, és ezzel a kísérleti eredmények rekonstrukciójának a megghiúsítása. Ugyanide sorolható az eredeti adatok nem megfelelő megőrzése, az adatok megváltoztatása, a kívánt vagy a kialakult képet zavaró észrevétel elhallgatása, az adatok torzítása, a nem várt eredmények figyelmen kívül hagyása.

5.2.4. Publikálással kapcsolatos vétségek

Etikai vétség kiérdemelt szerzőség megtagadása, nem kiérdemelt szerzőség követelése vagy nem kiérdemelt szerzőség megadása, és általában a szerzőséggel kapcsolatos érdemek megtévesztő feltüntetése. Az ilyen vétség a hamisítás egy formája.

Természettudományok terén az eredmények (felfedezések) publikációja során egyértelmű követelmény a többszöri közlés kizárása, társadalomtudományok esetében az utánközlés tényének tisztázása.

Kifogásolható a kutatás támogatóinak hiányos feltüntetése.

5.2.5. Lektorálási, kiadói és bírálói eljárásokkal kapcsolatos vétségek

Tudományos közlemények lektorai, kiadványok szerkesztő részéről etikai vétség az összeférhetetlenség eltűrése a bírálati folyamatban. Mind a szerkesztő, mind a bíráló részéről etikai vétség a publikálási folyamatban előnyt biztosítani egyes szerzőknek, vagy fordítva, személyes okokból hátráltatni dolgozat megjelenését. Ugyanígy sérülhetnek az etikai alapelvek kutatási pályázatok elbírálása során is.

5.2.6. Tudományos munkásságra, publikálásra, kitüntetésekre vonatkozó hamis vagy megtévesztő adatok közlése

Etikai vétségnek minősül az, ha valaki tudományos munkásságára nézve, publikációival, kutatásaival kapcsolatos tudományometriai adatok, továbbá szakmai kitüntetései vonatkozásában hamis, vagy megtévesztő adatokat közöl.

A fenti viselkedési és kutatási gyakorlatok megítélése – legalábbis részben – függhet az adott kulturális közegtől, a helyi hagyományoktól, vagy a helyi jogrendszertől. Kívánatos a helyi, jelen esetben a magyar kulturális hagyományoknak, értékrendnek és közgondolkodásnak megfelelő, széles konszenzussal támogatott normáknak a nemzetközi szakirodalom, valamint az etikai bizottságok elé kerülő esetek tapasztalatai alapján történő kialakítása és folyamatos értékelése.

6. Eljárás az etikai szabályok megsértésének gyanúja esetén

6.1. Az etikai vizsgálatot végző testület

A tudományos erkölcsöt sértő vétségek gyanúja esetén az eljárás megindításának és lefolytatásának kötelezettsége mindig azt az intézményt (egyetem, kutatóintézet vagy más intézmény) terheli, ahol az ilyen vétség elkövetésének gyanújába került kutató dolgozik. Kivételt képeznek ez alól a MTA doktori eljárása során felmerülő etikai vétségek, amelyek kivizsgálását és a vonatkozó etikai eljárás lefolytatását az MTA Tudományetikai Bizottsága végzi. Az MTA Tudományetikai

Bizottsága más konkrét ügyekben is eljárhat az 1. pontban leírtaknak megfelelően, továbbá az ott leírtakon túlmenően akkor, ha mind a panasztevő, mind a panaszlott írásban bejelenti, hogy aláveti magát az eljárásnak. Mindenképpen köteles alávetni magát az eljárásnak az, aki az MTA köztestületi tagja, aki az MTA doktora címre pályázik, s aki az adott doktori eljárásban bármely minőségben közreműködik. A Tudományetikai Bizottság első fokon hozott döntései esetében fellebbezési fórumként az MTA Elnöksége jár el.

Kívánatos, hogy az etikai eljárást lefolytató intézmények rendelkezzenek etikai bizottsággal a vizsgálat lefolytatására, vagy amennyiben ilyen nincs, állítsanak fel ad hoc bizottságokat etikai vétség gyanúja esetén.

6.2. Az etikai vizsgálat alapelvei

6.2.1. A vétség súlyosságának megállapítása

Etikai vétség esetén a megfelelő intézkedések a cselekedet súlyosságán múlnak. Ebben a tekintetben a kimutatható szándékosság szintje és a következmények súlyossága mérlegelendők. Konkrét vizsgálatba vont személy csak akkor marasztalható el, ha kimutatható, hogy az etikai vétséget szándékosan, tudatosan követte el. Mértékadó bizonyítási szempontként a „bizonyítékok túlsúlya” elvet kell alkalmazni.

6.2.2. A folyamat belső feddhetetlenségének és jogi szabályosságának biztosítása

A lefolytatott vizsgálat legyen teljes körű, szabályozott és kiegyensúlyozott; a pontos feltáráson, az objektivitáson és a teljességen alapuljon.

Biztosítani kell, hogy a vizsgálati folyamatban résztvevők személyükben ne legyenek érintettek vagy érdekeltek, és elfogultsággal ne legyenek vádolhatók.

Az eljárásról részletes, írásban rögzített, a szükséges aláírásokkal ellátott, bizalmasan kezelt dokumentumok készüljenek.

6.2.3. Egységesség

Az eljárások minden esetben egymással összehasonlítható módon, ugyanazon elvek és gyakorlat szerint folyjanak le, legyenek minden részletükben átláthatóak.

6.2.4. Kiegyensúlyozottság

A vizsgálat úgy menjen végbe, hogy minden érintett fél valós érdekeit tiszteletben tartsa, és legyen összhangban a vonatkozó törvényekkel, szabályokkal.

Az etikai vétség elkövetésével vádolt személy ismerje meg teljes részletességgel a neki tulajdonított etikai vétséget, legyen meg az esélye, hogy a vádra írásban válaszoljon, tehessen fel kérdéseket, mutathasson be bizonyítékokat, kérhessen tanúkat, reagálhasson a bemutatott információkra.

A tanúk rendelkezzenek kellő információval az eljárásról, igény esetén kaphassanak tanácsokat és segítséget.

Az etikai vétséget elkövetővel szemben a vétség súlyához mért szankcionálás történjen.

A döntés ellen felülvizsgálatot lehessen kérni, legyen fellebbezést befogadó testület vagy személy.

Nem szenvedhet kárt vagy büntetést az, aki etikai vétséget jelent be; el kell járni azonban azokkal szemben, akik ezt rosszakaratból teszik.

6.2.5. A folyamat kezelésének és információinak zárttsága

Az eljárást lehetőség szerint a legbizalmasabb körben kell lefolytatni, hogy azok, akik a vizsgálatban részt vesznek, védve legyenek megalapozatlan vádak-tól. Ezt a zártkörűséget addig a határig kell fenntartani, amíg nem sérti a vizsgálat teljességének lehetőségét, illetve a feltáró munkában résztvevők egészségét és biztonságát.

Harmadik fél részére a vizsgálat során született információk csak írásbeli titoktartási nyilatkozattal adhatók át.

Amennyiben a vizsgálatot végző szervezetnek jogi kötelezettségei vannak valamilyen más szervezet felé a vizsgálat tartalmát vagy a végeredményét illetően, e kötelezettségnek megfelelő időben és módon eleget kell tenni

6.2.6. Az ártatlanság vélelme

Az etikai vétséggel panaszlott személy mindaddig ártatlannak tekintendő, amíg annak ellenkezője be nem bizonyosodik.

Büntetést senki nem kaphat addig, amíg az ellene felhozott etikai vétségek elkövetésének bizonyítása meg nem történik.

6.2.7. A Tudományetikai Bizottság határozatának nyilvánossága

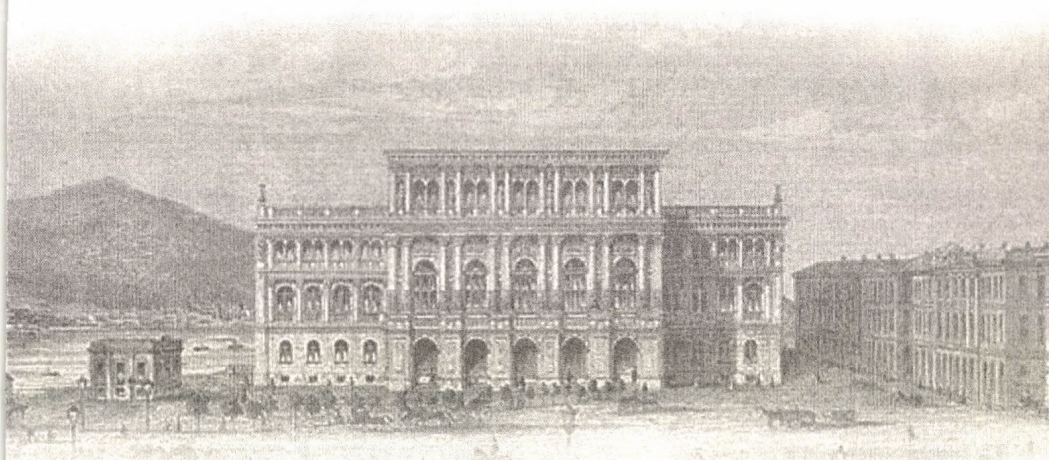
Ha egy kutató etikai vétséget követ el, akkor tette váljon nyilvánossá. Alapesetben a határozatok nyilvánosak, ettől akkor lehet eltérni, ha a nyilvánosságra hozatal egy el nem marasztalt személy személyiségi jogait sérti.

A Tudományetikai Bizottság határozatában javaslatot tesz a határozat nyilvánosságra hozatalának módjára.

6.2.8. Az etikai vétség szankcionálása

Etikai vétség esetén a megfelelő intézkedések és szankciók a cselekmény súlyosságától függenek. A Tudományetikai Bizottság az etikai vétség megállapítása után és annak nyilvánosságra hozatalán túl, amennyiben ezt szükségesnek tartja, a vétségről külön értesíti az elkövető intézményét vagy szervezetét.

A Magyar Tudományos
Akadémia
Tudományetikai Bizottságának
Ügyrendje



1. A Tudományetikai Bizottság jogállása

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Tudományetikai Bizottsága (TeB) a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény (MTAtv.) 9. §-a (2) bekezdése h) pontjában és az MTA Alapszabálya (Asz.) 32. § (2) bekezdésében foglaltak szerint az MTA Közgyűlése állandó bizottsága, amelynek tagjait a Közgyűlés választja meg. A TeB munkáját önállóan, kizárólag a Közgyűlésnek alárendelve, valamint a vonatkozó, hatályos jogszabályok alapján végzi, tevékenységéről a Közgyűlésnek évente beszámol.

2. A TeB feladata és hatásköre

A TeB feladatait az MTAtv., az Asz., az MTA ügyrendje, valamint a Tudományetikai kódex (Kódex) és Memorandum (a továbbiakban együtt: Tudományetikai kódex) határozza meg. A tudományetikai vétség kivizsgálásának részletes rendjét a TeB ügyrendje tartalmazza. (Asz. 24. § (13) bek.)

2.1. A TeB

2.1.1. a tudományos kutatás szabadságának, a tudományos közélet tisztaságának védelmében állást foglal tudományetikai elvi kérdésekben; (MTAtv. 3. § (1) bek. g) pont; Asz. 32. § (1) bek.)

A dokumentumot az Elnökség tagjai az 50/2010. (X. 26.) számú határozatukkal elfogadták.

2.1.2. felkérésre eljár minden olyan esetben, amely sérti vagy veszélyezteti a tudományos kutatás etikai tisztaságát, illetve tudományetikai vétség gyanúját kelti; (Asz. 32. § (2) bek. és Memorandum)

2.1.3. megvizsgálja a doktori eljárás során felmerülő etikai vétségek miatt benyújtott kérelmet; (Kódex 6.1. pont)

2.1.4. a szakterület szerint illetékes tudományos osztály indítványa alapján határoz a köztestületi tagság felfüggesztéséről; (Asz. 21. § (2) bek.)

2.1.5. első fokon jár el a 2.1.2.–2.1.4 pontokban meghatározott ügyekben, másodfokon, fellebbezési fórumként jár el – felkérésre – kutatóintézetek, felsőoktatási és más intézmények, szervezetek kutatásetikai bizottságaiban született döntések kifogásolása esetén; (Memorandum)

2.1.6. az eljárása során szerzett tapasztalatok hasznosítása érdekében, javaslatot tehet a Tudományetikai kódex módosítására a Közgyűlésnek; (Memorandum)

2.1.7. a tevékenységéről évente beszámol a Közgyűlésnek. (Asz. 27. § (9) bek.)

2.2. A TeB hatásköre kiterjed:

2.2.1. az MTA köztestületi tagjaira, az MTA doktora tudományos cím elnyeréséért folytatott eljárásra és az abban résztvevő valamennyi személyre, valamint az MTA Tudományetikai kódexe 1. pontjában írt tudományos kutatókra; (Kódex 1. pont)

2.2.2. azokra a tudományetikai ügyekre, amelyekben mind a panasztevő, mind a bepanaszolt írásban

bejelenti, hogy aláveti magát az eljárásnak. (Asz. 32. § (3) bek., Kódex 6.1. pont)

A 2.2.1. alatt felsoroltak esetében az eljárás lefolytatásához a panasztevő, illetve a bepanaszolt alávetési nyilatkozatára nincs szükség.

3. A TeB tagjai és tisztségviselői

3.1. A TeB-nek – a Közgyűlés által, titkos szavazással 3 évre (egy akadémiai ciklusra) megválasztott – huszonkét tagja van. A Tudományetikai Bizottság tagjait a tudományos osztályok jelölik, osztályonként egy főt az Akadémia rendes vagy levelező tagjai közül, egy főt pedig a közttestület nem akadémikus tagjai közül. Ha egy bizottsági tag a bizottsági munka ellátásában tartósan (6 hónapnál hosszabb ideig) akadályoztatva van, illetve tagsága bármely oknál fogva megszűnik, az érintett tudományos osztály jelölése alapján a Jelölőbizottság javaslatot tesz a Közgyűlésnek új tag megválasztására. (MTAtv. 9. § (2) bek. h) pont és Asz. 32. § (2) bek.)

3.2. A TeB-nek a választást követő első ülése összehívásáról az MTA elnöke gondoskodik. A TeB tagjai – maguk közül – titkos szavazással megválasztják az első ülést levezető elnököt, majd a TeB elnökét. Az említett két tisztségre a TeB tagjai közül bárki megválasztható. A levezető elnök feladata az elnökválasztás lebonyolítása. Az elnökválasztást megelőzően a bizottság bármely tagja tehet javaslatot a TeB elnökére. A TeB elnökének a levezető elnök is megválasztható. Másodszorra is megválasztható a TeB elnökének az a TeB-tag, aki csak egy ciklusban volt elnöke a TeB-nek. (Asz. 27. § (6) bek.)

3.3. A bizottság a TeB elnökét titkos szavazással, egyszerű többséggel választja meg. A TeB elnökének megválasztásával a levezető elnök feladata megszűnik. A TeB elnöke megbízatása a TeB megbízatásának időtartamára szól. A TeB munkáját a bizottság elnöke irányítja. Ha az elnök a bizottsági munka ellátásában tartósan (6 hónapnál hosszabb ideig) akadályoztatva van, illetve bizottsági tagsága bármely okból megszűnik, a TeB új elnököt választ. *(Asz 58. § (1) bek. d) pont)*

3.4. A TeB titkársági teendőit az MTA Titkárság Jogi és Igazgatási Főosztálya látja el. A TeB titkára, a főosztály köztisztviselői közül a főosztály vezetője által javasolt és a TeB elnöke által a feladat ellátásával megbízott jogász. A titkár megbízása írásban, iktatott megbízó okirat átadásával történik. A TeB elnöke a titkár megbízását megszüntetheti, és kérheti a főosztály vezetőjét új titkár jelölésére. A TeB titkára tanácskozási joggal vesz részt a TeB ülésein.

4. A TeB működése

4.1. A TeB testületként jár el, hatáskörét a bizottsági ülésen gyakorolja, tagjainak szavazati joga van. Állásfoglalást fogalmaz, illetve fogalmazhat meg a 2.1.1., a 2.1.6. és a 2.1.7. pontban meghatározott ügyekben, illetve tevékenységgel összefüggésben, a 2.1.2., a 2.1.3., a 2.1.4. és a 2.1.5. pontokban meghatározott ügyekben pedig határozatot hoz.

4.2. A bizottság állásfoglalásáról, illetve határozatáról (a továbbiakban együtt: döntéséről) szavazni csak személyesen lehet. Távollevő tag írásban (elektronikus

úton, e-mailben, faxon stb.) csak véleményt, javaslatot terjeszthet elő. Kivételes és indokolt esetben, amennyiben a TeB tagjai egy adott ügy minden lényeges körülményét ismerik, a TeB elnöke a tagoktól kérhet elektronikus úton, illetve írásban történő ügydöntő szavazást.

4.3. A TeB szükség szerint, de évente legalább három alkalommal ülésezik. A TeB-et az elnök az ülés előtt legalább 8 nappal a napirend, a hely és az időpont megjelölésével írásban (levél, fax, vagy e-mail) hívja össze. Rendkívüli esetben az ülés 8 napon belülre is összehívható.

4.4. A TeB ülését az elnök iránymutatása alapján a bizottság titkára készíti elő, és közösen gondoskodnak a TeB döntéseinek végrehajtásáról.

4.5. A TeB ülésén az elnök elnököl. Az elnök akadályoztatása esetén a jelenlévő tagok maguk választanak üléselnököt.

4.6. Az ülés akkor határozatképes, ha azon a TeB legalább 12 tagja megjelent. A TeB határozatait egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza meg, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A szavazásra – egyebekben – az Asz. mellékletének II. pontjában írtakat kell alkalmazni.

4.7. A bizottsági tagok legalább egyharmada, írásban, a napirend megjelölésével javasolhatja az elnöknek a TeB összehívását. Ha a javaslatnak az elnök 15 napon belül nem tesz eleget, a kezdeményezők is összehívhatják a TeB-et. Az ily módon összehívott bizottság a rendkívüli ülésen titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel

séggel levezető elnököt választ. A bizottság a rendkívüli ülését egyebekben az általános szabályok szerint tartja, hozzá meg döntését.

4.8. A TeB üléseiről emlékeztető készül, amely tartalmazza az ülés helyét, időpontját, a megtárgyalt napirendet, az elhangzott indítványokat, a szavazások eredményét, minden olyan adatot, vagy tényt, amelynek rögzítését bármelyik bizottsági tag kéri, így különösen a bizottsági tag különvéleményét a határozatra, vagy indoklására vonatkozóan. Az emlékeztetőt a TeB titkára az ülést követő 5 munkanapon belül összeállítja és jóváhagyásra megküldi a TeB elnökének. Az elnök jóváhagyását követően a titkár az emlékeztetőt haladéktalanul megküldi a TeB tagjainak. Ha a TeB tagjai közül valaki úgy ítéli meg, hogy az emlékeztető az ülésen elhangzottakat, vagy valamely adatot, tényt, körülményt nem hitelesen tartalmazza, indítványozhatja annak módosítását. A módosításról az elnök dönt. Az emlékeztetőt a TeB a következő ülésén hagyja jóvá.

4.9. A TeB elnöke a TeB tagjaival a kapcsolatot elsősorban e-mailen tartja, az ülések anyagait a titkár a TeB elnöke felhatalmazása és megbízása alapján – ugyancsak e-mailen küldi meg.

4.10. A TeB a közgyűlési éves beszámolójában az ügyekről rövid tájékoztatást ad.

5. Eljárás egyedi ügyekben

5.1. A TeB-nek címzett beadványt a TeB titkára iktatja, és azt haladéktalanul megküldi a TeB elnökének. Amennyiben az elnök közvetlenül kapja meg a bead-

ványt, akkor azt iktatásra megküldi a TeB titkárának. Elektronikusan érkező beadvány csak abban az esetben kerül érdemi vizsgálatra, ha az beazonosítható személytől vagy szervezettől érkezik. Egyedi ügyekben az elnök megvizsgálja, hogy a TeB-nek van-e hatásköre, illetve illetékessége az ügyben eljárni, valamint dönt a bejelentő személyére vonatkozó esetleges titkosítási kérelemről. A bejelentőt, amennyiben titkosítási kérelmét a TeB elnöke, illetve a TeB elutasítja, határidő kitűzésével nyilatkoztatni kell arról, hogy a beadványt fenntartja-e, vagy az alábbiak szerint él-e a jogorvoslat lehetőségével.

A bejelentő személye főszabályként a bepanaszolt személy számára, illetve a TeB és másodfokú eljárásban az Elnökség tagjai, valamint a TeB titkára előtt nyilvános. A bejelentő azonban a bejelentés megtételekor, különösen indokolt esetben kérheti adatainak titkosítását az eljárásban részt vevők (ideértve a bepanaszoltat is), vagy azok egy része előtt. Az adatok titkosított kezeléséről a TeB elnöke dönt. Amennyiben a TeB elnöke az adatok titkosítására irányuló kérelmet elutasítja, a bejelentő – a TeB tagjait is érintő titkosítási kérelem kivételével – az elutasításról szóló döntés kézhezvételétől számított 15 napon belül a TeB-től kérheti a titkos adatkezelés elrendelését. A TeB döntésével kapcsolatban a titkosításra vonatkozóan további jogorvoslati lehetőség nincs. A TeB tagjaival szembeni titkosítás iránti kérelemnek a TeB elnöke általi elutasítása esetén jogorvoslatnak helye nincs; ezesetben a bejelentőt a fentiek szerinti nyilatkozattételre kell felhívni.

A TeB elnöke elektronikus úton (az elektronikus levelezési rendszerben részt nem vevő TeB tagnak postai úton) a beadvány megküldésével egyidejűleg indok-

lással ellátott javaslatot tesz a TeB tagjainak a beadvány elutasítására, amennyiben

- a bejelentés nyilvánvalóan komolytalan, megalapozatlan, vagy névtelen,
- a bejelentés a TeB, illetve másodfokú eljárásban az Elnökség által hozott, jogerős határozat felülvizsgálatával kapcsolatos, kivéve ha
 - a bejelentés olyan új adatot, információt tartalmaz, amely az első vagy másodfokú tudományetikai határozat meghozatalakor nem volt ismert a döntéshozó előtt, vagy
 - bíróság az ügygel kapcsolatban azonos felek között, azonos tényállás mellett a tudományetikai eljárást követően a TeB vagy az Elnökség döntésével ellentétes döntést hozott,
- a bejelentés bíróság által jogerősen elbírált ügyben hozott döntéssel ellentétes kérelmet tartalmaz,
- a beadvány elbírálása bíróság, vagy más hatóság hatáskörébe tartozik,
- a panasz valamely akadémiai testület (bizottság, tudományos osztály, elnökség stb.) szakmai tudományos kérdésben hozott döntését kifogásolja, vagy a panasz egyébként tudományos kérdésben kér állásfoglalást,
- a panasz elbírálása, megítélése szerint, más köztestület társadalmi, érdekvédelmi szervezet (pl. ügyvédi kamara, orvosi kamara) illetékességébe tartozik.

A TeB tagjai 15 napon belül „igen” vagy „nem” szavazattal tájékoztatják a TeB elnökét a javaslattal kapcsolatos álláspontjukról. A TeB tagjainak szavazategyenlősége esetén a TeB elnökének szavazata dönt. A TeB elnö-

ke a beadvány befogadásáról, illetve elutasításáról a döntését a szavazás eredményének megfelelően hozza meg.

5.2. Amennyiben az eljárás megindítása a TeB tevékenységére vonatkozó jogszabályok és szabályok alapján indokolt és a TeB hatásköre és illetékessége is megállapítható, a TeB elnöke az ügyet – megvizsgálásra – a TeB elé terjeszti.

5.3. A TeB elnökének a beadványról hozott döntéséről (a beadvány befogadásáról, illetve annak – a TeB hatáskörének vagy illetékességének hiányában – tárgyalás nélküli elutasításáról) a panaszost a beadvány beérkezésétől számított 30 napon belül a titkár írásban tájékoztatja. A tájékoztatásban ki kell térni arra is, hogy

5.3.1. a TeB melyik ülésén várható az ügy tárgyalása,

5.3.2. az ügyben a TeB tagjaként kik járnak el,

5.3.3. az eljárás során írásban kérdéseket tehet fel és érveit kifejtheti, bizonyítékokat csatolhat; tanúkat állíthat és az ügy iratait megismerheti;

5.3.4. az eljárásban részt vevőkkel szemben összeférhetetlenségi kifogást terjeszthet elő;

5.3.5. a bizottság érdemi (esetleges eljárási kérdésben hozott) döntéséről, a TeB elnöke a panaszost döntés meghozatalát követő 15 napon belül írásban tájékoztatni fogja.

5.4. A TeB titkára a beadvánnyal érintettet (a bepanaszoltat) értesíti arról, hogy ellene tudományetikai eljárást indítottak, és az 5.3.1.–5.3.5 pontokban részletezett tájékoztatást a részére is megadja azzal, hogy az ellene benyújtott panaszt teljes részletességgel megismerheti.

5.5. A beadványról, a beérkezését követően – amennyiben arra van lehetőség – a TeB első ülésén, a rendelkezésre álló iratok alapján tárgyalni kell. Az ügyet a beadvány érkezését követően, legkésőbb hat hónapon belül le kell zárni. Amennyiben a TeB úgy ítéli meg, hogy az ügy nem zárható le hat hónap alatt, határozattal az ügy lezárására újabb, maximum három hónapos határidőt állapít meg. Az eljárási határidőbe nem számít be a TeB által a tényállás megállapítása vagy a döntés meghozatala érdekében megkeresett másik szerv/személy eljárásának időtartama. A TeB elnöke által aláírt TeB határozatot a panaszosnak és a bepanaszoltaknak a titkár küldi meg.

5.6. Amennyiben az adott ügyben az elnök javaslatot tesz a TeB-nek az ügy megtárgyalására, a TeB az ülésén tartott vitát követően a rendelkezésére álló dokumentumok alapján dönt, vagy meghatározza azokat az eljárási cselekményeket, amelyek végrehajtásától várható, hogy legkésőbb a következő ülésen határozatot tud hozni.

5.7. Bonyolultabb ügyekben a TeB elnök

- a) a TeB tagjai közül felkér referenst az ügy ismeretetésére, határozati javaslat előterjesztésre;
- b) a TeB tagjai közül eseti bizottságot kér fel. Az eseti bizottság tagjai – maguk közül – elnököt választanak. Az eseti bizottság szótöbbséggel határozati javaslatot és indokolást készít, amelyet a TeB elé terjeszt megvitatásra.

A TeB elnöke maga is vezetheti a vizsgálatot, és ebbe – belátása szerint – a TeB általa szükségesnek tartott számú tagját bevonhatja. Ebben az esetben az elnök készít határozati javaslatot és terjeszti azt indoklással ellátva megvitatásra a TeB elé.

5.8. A vizsgálat során a tényállást fel kell deríteni.

5.8.1. Az eljárást – lehetőség szerint – a legszűkebb körben kell lefolytatni.

5.8.2. Mindkét félnek (a panaszosnak és a bepanaszoltnak vagy képviselőjüknek) lehetőséget kell adni érveik írásbeli kifejtésére.

5.8.3. Az etikai vétség elkövetésével bepanaszolt személynek lehetőséget kell adni arra, hogy teljes részletességgel megismerhesse az ellene a TeB-hez benyújtott panaszt, valamint arra, hogy – amennyiben azt kéri – írásban válaszolhasson, kérdéseket tehessen fel, bizonyítékokat mutathasson be, tanúkat állíthasson és az ügy iratait megismerhesse. Rendkívül indokolt esetben, akkor, ha a tényállás másként nem tisztázható, a TeB elnöke hivatalból lehetőséget adhat a bejelentőnek vagy a bepanaszoltnak arra, hogy érveit a TeB elnöke, az eseti bizottság vagy a TeB ülése előtt szóban kifejtse

5.8.4. A TeB – szükség szerint – iratokat, szakértői véleményeket szerez be.

5.8.5. A TeB kiemelt figyelmet fordít a személyiségi jogok tiszteletben tartására és a személyes adatok védelmére.

5.8.6. A TeB a vizsgálat során megismert információkat – amennyiben az nem jogszabály által előírt kötelezettsége – harmadik személy részére, csak indokolt esetben, és a harmadik fél által aláírt titoktartási nyilatkozat ellenében adhat át vagy tehet hozzáférhetővé. (*Kódex 6.2.4. és 6.2.5. pontok*). A TeB személyes adatokat harmadik személy részére csak a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok

nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényben meghatározott esetekben és módon továbbíthat, illetve tehet hozzáférhetővé.

5.8.7. Az eseti bizottság üléseiről, a meghallgatásokról jegyzőkönyv készül.

5.9. A TeB egyedi ügyekben első fokon hozott határozatát 15 napon belül az érintetteknek írásban megküldi. A határozatot (annak a döntést tartalmazó rendelkező részét és az indoklást), határozatonként külön íven kell megszővegezni, évenkénti emelkedő sorrendben kell megszámozni és a határozatok nyilvántartásába bevezetni. A TeB határozatát a TeB elnöke írja alá.

A határozatnak tartalmaznia kell

5.9.1. a TeB-nek az ügyben hozott döntését,

5.9.2. a döntés indokolását,

5.9.3. tájékoztatást arról, hogy a TeB első fokon hozott határozata ellen, a határozat kézhezvételétől számított 15 napon belül lehet az MTA Elnökségéhez – a TeB elnökének címzett – fellebbezést benyújtani,

5.9.4. azt az információt, hogy a határozat fellebbezés hiánya, illetve annak elkésettsége esetén hatályba lép,

5.9.5. annak rögzítését, hogy a TeB a határozatot, a döntést követően a Magyar Tudományos Akadémia honlapján közzéteszi, vagy a nyilvánosságra hozatal más módját választja, illetve

5.9.6. annak indokolását, hogy a TeB miért nem tájékoztatja a nyilvánosságot; (*Kódex 6.2.7. pont*)

5.9.7. azt a döntését, hogy szükségesnek tartja-e a határozatáról az elkövető intézményét vagy szervezetét külön értesíteni. *(Kódex 6.2.8. pont)*

5.10. A TeB első fokon hozott határozata ellen a bejelentő, a bepanaszolt, és az terjeszthet elő fellebbezést, akire a TeB határozata kifejezett, érdemi megállapítást tartalmaz. A TeB első fokon hozott határozata ellen benyújtott fellebbezés esetén a TeB elnöke a fellebbezést, az adott ügy iratainak egyidejű megküldésével, elbírálásra, a fellebbezés kézhezvételétől számított 15 napon belül felterjeszti az MTA elnökéhez.

5.11. A TeB, amennyiben kutatóintézetek, felsőoktatási és más intézmények, szervezetek kutatás-és-értékelési bizottságaiban született döntések kifogásolása esetében jár el, az 5.1.–5.10. pontokban foglaltakat alkalmazza értelemszerűen. A határozatban – amely lehet elmarasztaló, mentesítő, illetve az első fokon hozott határozattal ellentétes vélemény megfogalmazása – rögzíteni kell, hogy a határozat ellen további jogorvoslatnak nincs helye.

5.12. Egy tudományos osztály köztestületi tagság felfüggesztésére irányuló indítványa esetén is az 5. pontban írtakat kell – értelemszerűen – alkalmazni.

5.13. A TeB hivatalból eljár az ellen a tudományetikai eljárást kezdeményező személy ellen, akiről a vizsgálat során kiderül, hogy az eljárást rosszhiszeműen kezdeményezte.

5. 14. Összeférhetlenségi szabályok

A Tudományetikai Bizottság eljárásában nem vehet részt az, aki:

- aki a bejelentő vagy a bepanaszolt közeli hozzátartozója,
- aki a bejelentővel vagy a bepanaszolttal munkavégzésre irányuló bármely jogviszonyban alá-főlérendeltségi kapcsolatban áll,
- akitől az ügy elfogulatlan megítélése az összeférhetlenséget kellő megalapozottsággal bizonyított egyéb okból nem várható.

Az TeB tagjaival szembeni összeférhetlenségi kifogást a bejelentő, a bepanaszolt és a TeB tagja terjeszthet elő. A kifogást az összeférhetlenségről való tudomásszerzést követően haladéktalanul elő kell terjeszteni. Kifogást a TeB első tárgyalásának berekesztéséig lehet előterjeszteni, függetlenül attól, hogy az első tárgyaláson az ügyben érdemi döntés született-e. Az első tárgyalás berekesztését követően összeférhetlenségi kifogásnak csak akkor van helye, ha az a tárgyalást követően, de még az érdemi döntés meghozatala előtt következett be. Az érdemi döntés meghozatala után a TeB tagjával szembeni összeférhetlenségi kifogásnak nincs helye. Az előterjesztett összeférhetlenségi kifogásról a TeB elnöke dönt, és döntéséről az előterjesztéstől számított 15 napon belül értesíti a kifogás előterjesztőjét. A TeB elnökével szemben bejelentett összeférhetlenségről a TeB szavazással dönt, a szavazásban a TeB elnöke nem vehet részt. A TeB döntéséről annak meghozatalától számított 15 napon belül kell az előterjesztőt értesíteni.

6. Vegyes rendelkezések

6.1. A TeB működésének jogszerűségéért a TeB elnöke felelős.

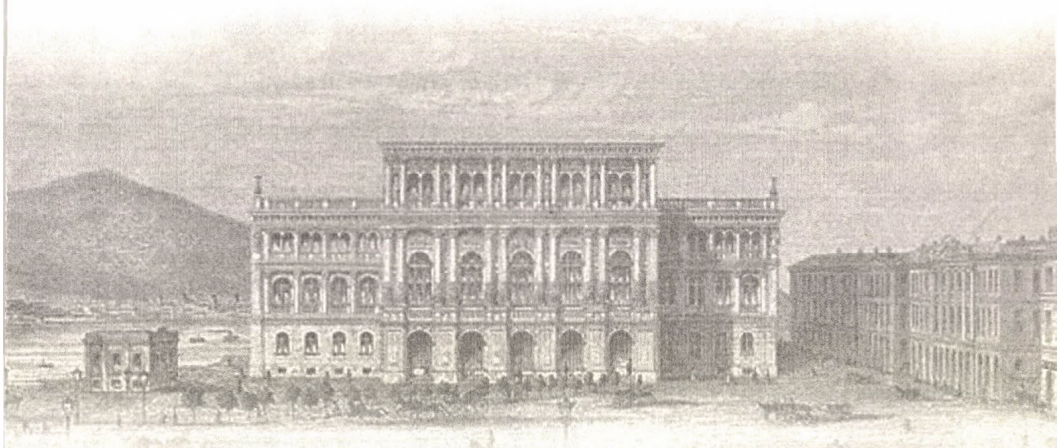
6.2. A TeB működéséhez szükséges adminisztratív, technikai feltételeket az MTA Titkársága Jogi és Igazgatási Főosztálya biztosítja. A TeB iratait a főosztály irataitól külön kell iktatni, kezelni és irattározni.

6.3. A TeB eljárásában, az ügyrendben nem szabályozott kérdésekben az MTAtv., az Asz., az MTA ügyrendje, az MTA Tudományetikai kódexe szabályait, valamint a hatályos, vonatkozó jogszabályokat kell megfelelő módon alkalmazni.

7. Záró rendelkezések

A TeB ügyrendje az Akadémia Elnöksége jóváhagyását követően, az Akadémiai Értesítőben történő megjelenése napján lép hatályba. Az ügyrendet a hatálybalépését követően az MTA honlapján is meg kell jelentetni. (Asz. 28. § (1))

A Tudományetikai Bizottság döntése elleni jogorvoslati eljárásról



A Magyar Tudományos Akadémia Tudományetikai kódexe 6.1. pontjában foglaltak szerint a Tudományetikai Bizottság első fokon hozott döntései esetében fellebbezési fórumként az MTA Elnöksége jár el.

1. Fellebbezni a Tudományetikai Bizottság döntésének kézhezvételétől számított 15 naptári napon belül lehet.
2. A fellebbezést a Tudományetikai Bizottság elnökének címezve, az Akadémia Elnökségéhez kell benyújtani.
3. A Tudományetikai Bizottság elnöke a fellebbezést – annak kézhezvételétől számított 30 napon belül, az Akadémia elnökének címezve küldi meg az Akadémia Elnökségének. A fellebbezéshez csatolnia kell az ügy iratait, valamint az Elnökségnek címzett, a fellebbezésre vonatkozó indokolt véleményét rögzítő felterjesztését.
4. Az Akadémia elnöke a 3. pontban írt iratcsomagnak az elnökségi ülésre való előkészítésére, referálására az MTA köztestületi tagjai közül a kellő szaktudással rendelkező szakértőt kér fel. A szakértő személyével szemben a 9. pontban felsorolt összeférhetetlenség fennállása esetén a bejelentő és a panaszos kifogással élhet, és kérheti másik szakértő kijelölését.

A dokumentumot az Elnökség tagjai az 50/2010. X. 26. számú határozatukkal elfogadták.

5. A felkért szakértő az üggyel kapcsolatos véleményét (előterjesztését) 30 napon belül készíti el. A szakértő véleményét a bejelentőnek és a bepanaszoltnak azzal kell megküldeni, hogy arra 15 napon belül írásban észrevételt tehetnek. A bejelentő és a bepanaszolt a szakértő véleményével szemben ellenvéleményt terjeszthet elő. Az Elnökség másodfokú eljárásában a rendelkezésére álló iratok alapján dönt.
6. Az Elnökség a fellebbezési ügyet a szakértői előterjesztés és az esetleges ellenvélemény megismerése után a munkarendje szerinti következő ülésen tárgyalja, amennyiben az előterjesztés (ellenvélemény) az ülés előtt 15 nappal az Elnökséghez megérkezik. Ha az előterjesztés (ellenvélemény) a munkarend szerinti első elnökségi ülés időpontját megelőző 15 napon belül érkezik be, az a soron következő ülést követő elnökségi ülésen is megtárgyalható. A szakértői vélemény (ellenvélemény) figyelembe vétele a másodfokú döntés meghozatalakor az Elnökségre nézve nem kötelező.
7. Az Elnökség határozatával
 - a Tudományetikai Bizottság döntését helyben hagyja, vagy
 - a Tudományetikai Bizottság döntését megváltoztatja, vagy
 - a Tudományetikai Bizottság döntését megsemmisíti, és amennyiben szükséges, a Tudományetikai Bizottságot új eljárásra utasítja.
8. Az Elnökség – figyelemmel a Tudományetikai Bizottságnak a nyilvánosságra hozatallal kapcsola-

tosan az első fokú határozatában rögzített álláspontjára – dönt a határozatának az Akadémia honlapján, illetve az Akadémiai Értesítőben történő közzétételéről.

9. Összeférhetlenségi szabályok:

Az Elnökség másodfokú döntéshozatali eljárásában nem vehet részt az, aki:

- a TeB elsőfokú döntésének meghozatalában részt vett,
- aki a TeB elsőfokú eljárásában szakértőként közreműködött, vagy akit tanúként meghallgattak,
- aki a bejelentő vagy a bepanaszolt közeli hozzátartozója,
- aki a bejelentővel vagy a bepanaszolttal munkavégzésre irányuló bármely jogviszonyban alá-fölérendeltségi kapcsolatban áll,
- akitől az ügy elfogulatlan megítélése az összeférhetlenséget kellő megalapozottsággal bizonyított egyéb okból nem várható.

Az Elnökség tagjaira vonatkozó összeférhetlenségi szabályokat az Akadémia elnöke által felkért szakértőre is alkalmazni kell.

Az Elnökség tagjaival vagy a szakértővel szembeni összeférhetlenségi kifogást

- a bejelentő,
- a bepanaszolt,
- az Elnökség bármely tagja,
- a szakértő a saját személyére vonatkozóan terjeszthet elő.

A kifogást az összeférhetlenségről való tudomás-szerzést követően haladéktalanul elő kell terjeszteni. Nem lehet összeférhetlenségi kifogást előterjeszteni az ügyet tárgyaló első elnökségi ülés berekesztését követően, kivéve, ha az összeférhetlenség a tárgyalást követően állt be, és az ügyben az elnökség érdemben még nem határozott. Az előterjesztett összeférhetlenségi kifogásról az Akadémia elnöke dönt, és döntéséről a kifogás előterjesztésétől számított 15 napon belül értesíti az előterjesztőt. Az elnök személyével szemben előterjesztett összeférhetlenségi kifogásról az Elnökség szavazással dönt (a szavazásban az elnök nem vehet részt). Az elnökség döntéséről annak meghozatalától számított 15 napon belül kell az előterjesztőt értesíteni.

ISBN 963-508-604-7



9 789635 086047